
*Innováció, elektronizáció,
tudásmenedzsment*

Tanulmánykötet

2018

Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment

Tanulmánykötet

Kézirat lezárva: 2018. július 15.

Kiadja:
a Magyar Rendészettudományi Társaság
Vám- és Pénzügyőri Tagozata

Szerkesztők:
Czene-Polgár Viktória
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes

Felelős kiadó:
Szabó Andrea

ISBN: 978-615-80567-3-1

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Erdős Ákos: Alkalom vagy tervszerűség? – A pénzügyőr tisztjelöltek pályára lépésének rövid vizsgálatáról

„Az tud, aki számol az idővel, s tudását nem az alkalom szüli.”¹⁶⁸

„Minden kezdet nehéz. De egyszer minden véget ér. Az élet pedig nem habostorta. Mindennapi életünkben ezek a mondatok, kifejezések számtalanszor elhangzanak, és néha feltűnik, néha nem, hogy mennyire klisékben, közhelyekben beszélünk és gondolkodunk.”¹⁶⁹

Kuttor bevezető gondolatai nyomán nem meglepő, s úgy vélem bizton állíthatjuk, hogy nincs is olyan, aki ne ismerné azt a rendészeti – elsősorban bűnmegelőzési – szempontból sem jelentéktelen gondolatot, miszerint *„az alkalom szüli a tolvajt.”* Ha tehát az alkalom kedvező, még az is tolvajjá válhat, aki egyébként nem lopna.¹⁷⁰

A bűnelkövetővé válás folyamatának effajta skiccelt vázlata természetesen nem tekinthető általános vagy tudományos igazságnak, azonban mindenképp alkalmas arra, hogy kérdést ébresszen. Nevezetesen, ha az alkalom szülhet bűnelkövetőt,¹⁷¹ vajon mire képes a bűnözés ellenpólusán, azaz rendészet területén?

Mennyiben játszik szerepet vajon a véletlen, az alkalom adta lehetőség a rendészet egyes területein – nevezetesen a pénzügyőrök esetében – a hivatáshoz vezető út kiválasztásában?

A következőkben bemutatott vizsgálat e kérdésekre keresi a választ, az adó- és vámügyekért felelős központi bevételi hatóság¹⁷² hivatásos, tiszt állományába készülő – speciális, úgynevezett tisztjelölti jogállásban álló – hallgatók vonatkozásában.

¹⁶⁸ BACSÓ Béla: *„Herkules válaszüton (akarat és döntés)”. In: Laczkó Sándor (szerk.): Lábjegyzetek Platónhoz 9. – Az akarat. Szeged, Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó, pp. 11-19., 2011., 18.*

¹⁶⁹ KUTTOR Eszter: *Közhelyszótár*. In: Iskolakultúra, 15 (5) pp. 130-133., 2005., 130.

¹⁷⁰ BÁRDOSI Vilmos – KISS Gábor: *Közmondások. 300 magyar közmondás és szólárás betűrendes értelmező dióhéyszótára*. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2005., 16.

¹⁷¹ Az alkalmosszerűség a morál egyik leg súlyosabb sarokköve. *„Az öldöklés napján úgy mentek ölni a többi hutuval, mintha csak piacra mennének...”* Vö.: BALASSA Bence: *Egy dicstelen történet – A dehumanizáció karrierje a XX. században*. In: Polgári szemle 13 (1-3), 2017., 203.

¹⁷² Az utóbbi időkben több fórumon is elhangzott már a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szinonimájaként a *„bevételi hatóság”* kifejezés. Az általam használt *„központi bevételi hatóság”* kifejezés alkalmazását ugyanakkor azért tartom pontosabbnak, mivel a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény értelmében a

A cél elsősorban annak a kiderítése volt, hogy mennyiben játszik szerepet az ad hoc jellegű választás, a véletlenszerűség a pénzügyőr tisztjelölti jogállás megválasztásában, és ezek nyomán a későbbi pénzügyőrré válásban. Továbbá, hogy milyen szinten jelenik meg a tervszerűség e döntésben, s azt esetlegesen mik befolyásolhatják. Végezetül pedig, hogy az első- és második évfolyam tisztjelölti állományai között e kérdések kapcsán megfigyelhető-e valamilyen meghatározó különbség. A pályamotiváció vizsgálata az adott közigazgatási szervezet szempontjából nézve is jelentőséggel bír, hiszen a köz szolgálata, a szervezeti munkafolyamatok megfelelő elvégzése igényli a felkészült és motivált munkaerőt.¹⁷³ Másrészt e kutatás közvetve hathat a képzési időszak alatt tapasztalható pályaelhagyással szemben, azáltal, hogy részben betekintést nyújt a tisztjelöltek motivációs bázisába, segítséget adva a rendészeti felsőoktatási intézmény, illetve a központi bevételi hatóság pályaaorientációs stratégiáinak megválasztásához, fejlesztéséhez.

Hipotézisek

H. 1. Első hipotézisünk, hogy a pénzügyőr tisztképzés, annak rendkívül specializált jellege okán, elsősorban olyan személyeket vonz, akik tudatosan készülnek erre a pályára. Többségüknél a rendészeti szakterület választása már a középiskolás évek alatt – vagy ezt megelőzően – kirajzolódik, a felsőoktatási intézményekbe való jelentkezésük alkalmával a rendészeti pálya egyértelmű prioritást élvez. Következésképpen esetükben a rendészeti felsőoktatásba történő bekerülés nem a véletlen műve.

H. 2. Feltételezzük továbbá, hogy a pénzügyőri tisztképzést elsősorban azok a fiatalok választják, akik családjában, közvetlen környezetében található hivatásos szolgálati jogviszonyban dolgozó személy. Esetükben a szakmáról való informáltság mellett ugyanis megjelenhet egyfajta szülői (hozzátartozói) nyomás, amely e szakterület irányába tereli a pályakezdőt.

H. 3. Tekintettel arra, hogy korban rendkívül közel állnak egymáshoz, feltételezzük, hogy az első-, illetve a második évfolyamon tanuló tisztjelöltek között a pénzügyőri pályára történő bejutás főbb vonásai között nincs jelentős különbség. Az első évfolyamos tisztjelöltek tehát alapvetően épp úgy tudatosan készültek erre a pályára, mint másodéves társaik. A más felsőoktatási intézmény, illetve más rendészeti szerv képzése iránti érdeklődés, vagy a

helyhatóság által kivetett adók tekintetében az önkormányzat adóhatósági feladatokat lát el, ilyen tekintetben tehát az önkormányzat is (helyi) „bevételi hatóságként” funkcionál.

¹⁷³ MAGASVÁRI Adrienn: *"Pénzügyőrt keresünk... De milyen legyen?" Az EU vámügyi kompetencia-keretrendszere*. Magyar Rendészet, 16 (3) 2016., 145.

pénzügyőri pálya választásának prioritása tekintetében a két állomány között nem tapasztalható meghatározó eltérés.

Elméleti háttér

A vizsgálatot rendkívül speciálissá és egyedivé teszi, hogy a nappali munkarendű rendészeti tisztképzés, azon belül is a pénzügyőri szakirányok állományával foglalkozik.

A témához szorosan kapcsolódó irodalmi források – épp a vizsgált csoport egyedisége okán – meglehetősen korlátozottak. A tágabb, általában vett pályaaorientációs kérdésekkel foglalkozó szakirodalom természetesen terjedelmes.¹⁷⁴ Ugyanakkor e vizsgálatához kapcsolódó rendészeti, kiváltképp a pénzügyőri jelleg sajátossá teszi a témát.

A kutatás alapvetően feltáró igénnyel készült. Kifejezett célja annak a megismerése, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek a pályára lépést megelőzően mennyire elkötelezettek a választott hivatás iránt, illetve ezt az elköteleződést mik erősítik. Úgy vélem ugyanis, hogy ha tudatában vagyunk annak, hogy a pályaválasztást orientáló olyan eszközök, mint a hozzátartozói készítés, a pénzügyőri hivatásról, vagy a központi bevételi hatóságról szóló előzetes információk, mennyiben voltak jelen a tisztjelölti állomány körében a felsőoktatási rendszerbe történő jelentkezéskor, az a későbbiekben segítheti a képzést folytató intézet és a rendészeti szervek utánpótlást szolgáló stratégiáit, valamint rámutathatnak egyes hiányosságokra.

Az orientációs folyamat befolyásolásában ugyanis rendkívül fontos feladat hárul a képzési intézményre és a rendészeti felsőoktatás esetén a szakképzett munkaerőt „megrendelő szervekre” egyaránt. Kiemelt jelentősége van ehelyütt az informálásnak. Szilágyi szerint: „a pályaaorientáció egyik legfontosabb, szinte tantárgy jellegű eleme a pályaismeret mind szélesebb körben való megismertetése. Nyilvánvaló, hogy a pályaismeret egy permanens folyamat kell legyen, amely egyaránt támaszkodik az iskolai képzés különböző tartalmaira, illetve azokra a szocializációs hatásokra, amelyek a fiatalot a társadalom különböző szegmenseiben, elsősorban a családban érik. A pályaismeret nemcsak a realitást tudatot kell erősítse, tehát olyan elemek tudatosítását, amelyek a pálya mindennapi gyakorlatában, ha úgy tetszik néha az árnyoldalon jellemzik az adott tevékenységet, hanem olyan érzelmi

¹⁷⁴ FEJÉR Noémi: *Áttekintés a pályaaorientáció témakörében megjelent bibliográfiáról*. Életpálya-tanácsadás, 2 (5-6) 2010., 6-11.

momentumokat is kell megjeleníteni, amely a pályához való kötődést, az elkötelezettséget, a hivatástudatot képes valamilyen módon fejleszteni.”¹⁷⁵

Joggal feltételezhetjük, hogy amennyiben a pályaválasztás a pénzügyőr tisztjelöltek részéről mindössze ad hoc jellegű, a hivatás megválasztása mögött nem húzódnak meg reális ismeretek, információk, az a későbbiekben segíti a pályaelhagyást. Kiváltképp a rendészeti szakterületen, ahol a közvélekedésben megjelenő romantikus szakmakép sok esetben szöges ellentétben áll a valósággal.

Ahogy Hegyi-Halmos Nóra megfogalmazza: „a pályák legalapvetőbb tartalma és követelményrendszere mellett, a mindennapokban megjelenő munkatevékenységhez kapcsolódó örömök és élmények megismertetése, a pályához való érzelmi kötődés kialakítása segíthet a foglalkozáshoz kapcsolódó elkötelezettséget és hivatástudatot megalapozni.”¹⁷⁶ Látnunk kell tehát azt, hogy a rendészeti felsőoktatásba, a pénzügyőri tisztképzésbe jelentkező hallgatók választása tudatos, reális információkon alapuló választás eredménye, vagy pusztán a véletlen műve.

Szentes rávilágít arra, hogy a szakmai életutak alakulásában rendkívül komplex hatásrendszerrel kell számolnunk. A fiatalok pályájának fejlődését befolyásolja az őket körülvevő környezeti kontextus, az életkor, nem, anyagi helyzet, értékek, célok, a politikai, kulturális, társadalmi, gazdasági hatások és sok más egyéb.¹⁷⁷

E rövid kutatásban – ahogy arra a tanulmány címe is utal – nem vállalkozhattunk arra, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek pályaválasztását motiváló tényezők teljes spektrumát feltérképezzük. Mindössze arra keressük a választ, hogy mennyire tekinthető tudatos, előre eltervezett választásnak a pénzügyőr tiszt pályára lépés napjaink rendészeti felsőoktatásában.

Módszer

A vizsgálat – ahogy arra a fentiek is utalnak – kizárólag a központi bevételi hatóságként működő Nemzeti Adó- és Vámhivatal tisztjelölti állományának (első, és második évfolyam) körében zajlott, 2018 március és április közötti időszakban. A központi bevételi hatóság teljes tisztjelölti állománya a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi

¹⁷⁵ SZILÁGYI Klára: *A fiatalok és felnőttek pályaeorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlesztésének lehetőségei*. Budapest, Nemzeti Felnőttképzési Intézet, 2015., 44.

¹⁷⁶ HEGYI-HALMOS Nóra: *Az iskolai pályaeorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben. A pedagógusok vélekedései a pályaeorientáció iskolai szerepéről a gimnáziumokban*. Disszertáció, Kézirat, Budapest, Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem, 2016., 77.

¹⁷⁷ SZENTES Erzsébet: *A pályaszocializáció felsőoktatási lehetőségeinek vizsgálata*. Disszertáció, Kézirat, Eger, Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Doktori Iskola, 2016., 3.

Kar (NKE RTK) Rendvédelmi Tagozatában teljesít szolgálatot.¹⁷⁸ A Hszt. szerint, a tisztjelöltek elsődleges szolgálati kötelezettsége a rendészeti feladatokat ellátó szervnél a tiszt besorolási osztályba tartozó szolgálati beosztásba történő szolgálatteljesítésre való felkészülés.¹⁷⁹ A rendészeti szervek vonatkozásában, a tisztjelölti jogállás ezzel a hivatásos szolgálati- és a felsőoktatási hallgatói jogviszony keresztmetszetében elhelyezkedő *quasi hivatásos jogviszony*.¹⁸⁰

Az értékeléshez felhasznált adatok begyűjtése, önkéntességen alapuló, önbevallásos, anonimizált, elektronikus kérdőív felvételével történt. A vizsgálat során az alapsokaságot a pénzügyőr tisztjelölti állomány adta (n=63), amelyből mintegy 85,7 % adott választ a feltett kérdésekre. A mintában szereplő (n=54) személyek a nemek és a képzésben eltöltött idő tekintetében egyaránt kiegyenlítettek voltak. 57,4 % férfi és 42,6 % nő szerepel a mintában, amely szinte teljesen megegyezik az alapsokaság jellemzőivel (férfi: 60 %, nő: 40 %). A képzésben eltöltött idő szempontjából vizsgálva, a válaszadók 51,9 %-a az első-, míg 48,1 %-a a második évfolyamról került ki. Az alapsokaság tekintetében ez a jellemző 57,1 % és 42,9 % arányban jelenik meg. A fentieket tekintetbe véve tehát a vizsgálati minta reprezentatív értékűnek tekinthető és alkalmas az alapsokaságra vonatkoztatott megalapozott következtetések levonására.¹⁸¹

Eredmények

A vizsgálat szempontjából az egyik legjelentősebb kérdésre, miszerint „*Mikor döntötte el, hogy hivatásos szeretne lenni?*”, a válaszadók többsége (46,3 %) állította azt, hogy a középiskolás évei alatt, de még a felsőoktatási intézményekbe történő jelentkezés évét megelőzően döntötte el, hogy hivatásos állományú közszolga szeretne lenni. 25,9 % a pályaválasztás évében jutott erre az elhatározásra, míg 11,1 % azt állította, hogy választása egyáltalán nem volt tudatos, és még a középiskola utolsó évében sem készült erre a pályára. Ez utóbbiak tehát mindössze a jelentkezés leadásakor döntöttek e képzési terület kiválasztásáról. Ugyanennyien voltak azok, akik már az általános iskolai évek alatt is

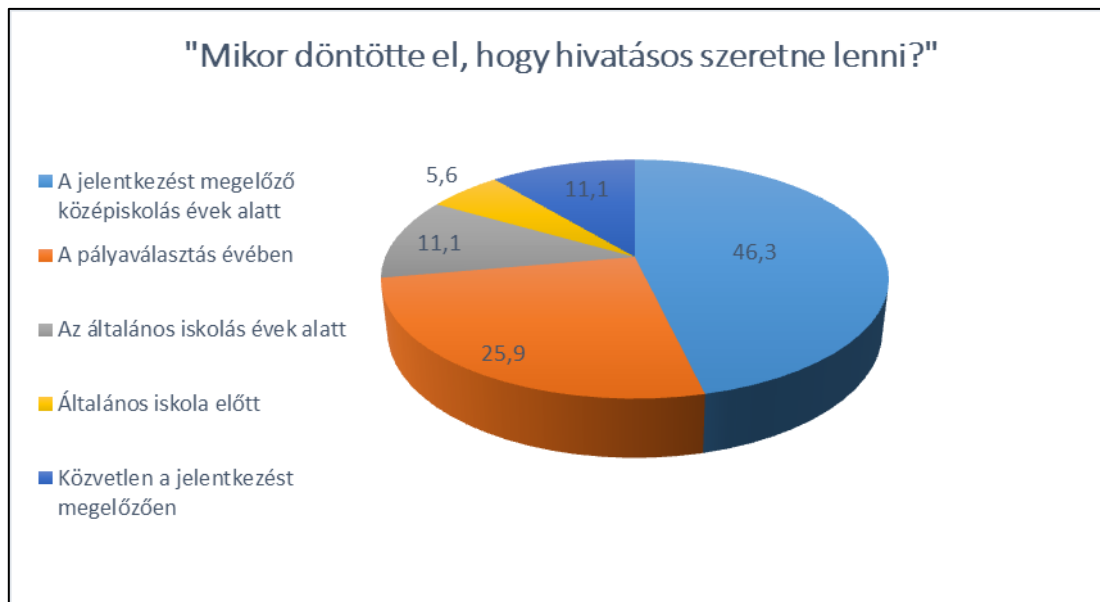
¹⁷⁸ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi törvény (Hszt.) 287. § (1)

¹⁷⁹ Hszt. 284. § (1)

¹⁸⁰ A tisztjelölti jogviszony, mind a Hszt. mind pedig a szerv specifikus törvények (pl. a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (NAV tv.), a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény) által szabályozott, továbbá az kétség kívül magán viseli a hivatásos jogviszony egyes speciális jellemzőit (pl. eskütételi kötelezettség, fegyver-, (egyetemi) rendfokozat- és egyenruha viselésének joga). Álláspontom szerint ezek alapján a tisztjelölti jogviszony nevezhető „*quasi hivatásos jogviszonynak*”.

¹⁸¹ BABBE, Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest, 2008., 207.

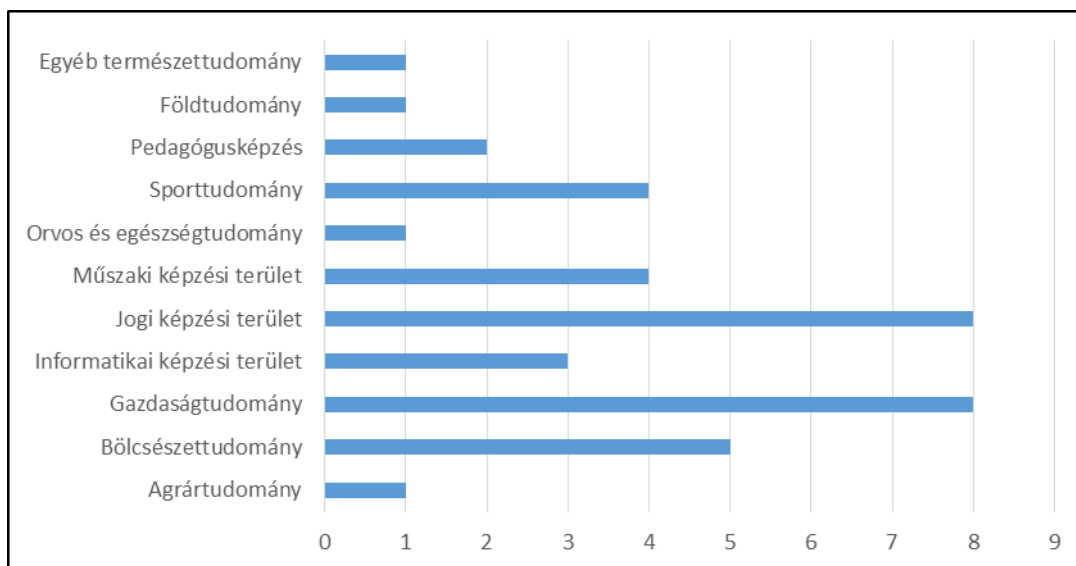
egyenruhások szerettek volna lenni, míg a maradék 5,6 % (n=3) már a kisiskolás éveit megelőzően is ilyen terveket dédelgetett. (lásd 1. sz. ábra).

1. ábra „Mikor döntötte el, hogy hivatásos szeretne lenni?” kérdésre adott válaszok, a felsorolt kategóriákra vonatkoztatva, százalékban kifejezve
(a szerző saját szerkesztése)

A felsőoktatási intézményekbe történő jelentkezéskor a pénzügyőr tisztjelöltek 51,9 %-a jelölt meg a Nemzeti Közszerológati Egyetemen kívül másik felsőoktatási intézményt. Ebben a tekintetben az évfolyamok között nincs jelentős különbség. A más felsőoktatási intézményt is megjelölő 28 főből, jelenleg 12 fő az első-, míg 16 fő a második évfolyamon folytatja tanulmányait.

A válaszok alapján meglehetősen széles spektrumú érdeklődési kör rajzolódik ki a rendészeten kívül választott képzési területek tekintetében (lásd. 2. számú ábra). Összesen nyolc személy volt, aki kettő vagy annál több képzési területet is megjelölt az NKE-n gondozott szakokon kívül.

2. ábra Az NKE által nyújtott képzési területeken kívül, a jelentkezés során megjelölt képzési területek, a megjelölés esetszámaiban kifejezve
(a szerző saját szerkesztése)

Azok a tisztjelöltek, akiknél a hivatásos pálya választása nem volt előre eltervezett még a választás évében sem (6 fő), kivétel nélkül megjelöltek más képzési területet is. Míg azok, aki a pályaválasztás évében már tudatosan készültek e képzési terület választására, csak 50 %-ukban fordultak más pályák irányába is. Érdekes, hogy azon tisztjelöltek közül, akik gyermekkoruk vagy általános iskolás éveik óta a hivatásos pályát tűzték ki célul, hárman a pályaválasztás évében más képzési területet is megjelöltek. Ennek oka ugyanakkor feltehetőleg a felsőoktatásba történő bejutás biztosítása volt.

Annak ellenére, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek az NKE által biztosított tudományterületeken kívül számos más képzési terület iránt érdeklődést mutattak, általában elmondható, hogy a közszolgálati pálya a választásokban prioritást élvezett. Arra a kérdésre ugyanis, hogy: „Amennyiben a jelentkezés során jelölt meg másik intézményt is, mi az oka annak, hogy végül az NKE-n kezdte meg tanulmányait?”, a más képzési területet is megjelölő tisztjelöltek 82 %-a (n=23) válaszolta azt, hogy „a jelölések sorrendjében az NKE volt az első.” Mindössze négy személy volt, aki azért került a rendészeti pályára, mert az általa preferált képzési területre nem volt elegendő pontszáma. További egy fő erre a kérdésre egyéb okot jelölt meg válaszként.¹⁸² Ez utóbbi öt személy közül – egy kivétellel – mindenki azt állította, hogy a rendészeti pálya egyáltalán nem volt tudatos választás. Így esetükben a

¹⁸² A válaszadó egyéb okként a következőket jelölte meg: „Fontos volt, hogy Magyarországon maradjanak, viszont nem szerettem volna itthon orvos lenni, tekintettel az egészségügyi körülményekre (saját tapasztalatok)”

közszolgálati pályára lépést alapvetően a véletlenek eredményezték, azzal, hogy a kívánt szakterületre nem nyertek felvételt.

A válaszokból az is világosan látszik, hogy a tisztjelöltek elsősorban a hivatásos jogviszonnyal együtt járó közszolgálati pályák iránt érdeklődtek. A válaszadók 83,3 %-a a Rendészettudományi Karon (RTK) kívül az NKE más karán folyó képzési szakot nem jelölt meg. A fennmaradó 16,7 % – két válaszadó kivételével – az Államtudományi és Közigazgatási Kar (ÁKK) gondozásában működő szakirányok iránt érdeklődött. A kivételként szereplő személyek közül, egy fő a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, egy pedig a Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar képzéseire jelentkezett az RTK-n kívül.

A hivatásos jogviszonnyal járó rendészeti pálya választásának prioritását jelzi az az eredmény is, miszerint a válaszadók 96,3 %-a kizárólag olyan szakirányok iránt érdeklődött, amelyek tisztjelölti jogállásban teszik lehetővé a tanulmányok folytatását. Mindössze 3,7 % (n=2) jelentkezett olyan képzési területekre, amelyek például a bevándorlási- és menekültügyi hatóság, illetve a magánbiztonsági szektor számára képez szakembereket.

A rendészeti pálya különböző szakágai között ugyanakkor megoszlott az érdeklődés. A felsőoktatási képzésre történő jelentkezés során a pénzügyőr tisztjelöltek 72,2 %-a olyan szakirányt is megjelölt az NKE RTK-n, amely nem a Nemzeti Adó- és Vámhivatal számára képez felsőfokú végzettséggel rendelkező szakembereket. A más rendészeti szervek iránt is érdeklődők (n=39) egy kivételével, mindnyájan a rendőrség tisztjelölti állománya számára specializált képzési szakok valamelyikét jelölték meg. A fennmaradó egy fő állította azt, hogy az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) tisztjelölti állományának tagjaként is eltudta volna magát képezni.

A fenti eredmények azt látszanak alátámasztani, hogy bár a rendészeti pályára lépés alapvetően tervszerűen történik, s nem a jelentkezőn kívül álló okok (pl. nincs elegendő felvételi pontszáma más képzési területre történő felvételhez) eredményezik, e megállapítás kifejezetten a pénzügyőri pálya vonatkozásában nem igaz. Az a tény tehát, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek több, mint 70 %-a más rendészeti szerv tiszt állománya iránt is érdeklődést mutatott, nem feltételez kizárólagos elköteleződést a pénzügyőri pálya, illetve az oda történő bejutás iránt.

A látszat ellenére ugyanakkor az adatok azt igazolják, hogy a tisztjelöltek választásában a pénzügyőri képzési terület prioritást élvezve jelenik meg. Az összes válaszadó 77,8 %-a (n=42) ugyanis első helyen jelölte meg a pénzügyőr tiszt pályára készítő valamely szakirányt (pénzügyi nyomozó vagy vám- és pénzügyőri). 16,7 % (n=9) a második, 3,7 %

(n=2) a harmadik, és mindössze 1,9 % (n=1) jelölte meg a negyedik helyen a pénzügyőr tiszti pályára felkészítő szakirányok valamelyikét.

Még azok a tisztjelöltek is, akik más rendészeti szerv tevékenységére specializált képzési szakirányt is megjelöltek a pénzügyi nyomozó, illetve vám- és pénzügyőri szakirányokon kívül, döntő többségükben (74,3 %-ban, n=29) első helyen jelölték ez utóbbi képzési területeket. A további 17,9 % (n=7) a második, s mindössze három fő (7,8 %) jelölte a harmadik vagy negyedik helyen a pénzügyőr tiszti pályára felkészítő szakirányok egyikét.

A vizsgálat eredményei tekintetében tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a felsőoktatási intézményekbe történő jelentkezés alkalmával a pénzügyőr tisztjelöltnek nem csak az volt a célja, hogy – több szakirány megjelölésével biztosítandó – mindenképp bejussanak az NKE RTK tisztjelölti állományába, hanem kifejezetten a pénzügyőri hivatás gyakorlására szánták el magukat.

A tudatos pályaválasztást¹⁸³ ugyanakkor mindenképp árnyaltabbá teheti az a kérdés, hogy vajon mennyiben rendelkezett a jelentkező valós képpel arról a hivatásról, amely gyakorlására jelentkezett? A vizsgálatban résztvevő tisztjelöltek 70,4 %-ának (n=38) saját bevallása szerint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, illetve a pénzügyőrök tevékenységéről, munkájáról csak részben (59,3%), vagy egyáltalán nem (11,1%) voltak előzetes ismeretei. A válaszadók kevesebb, mint egyharmada (29,6%) vallotta azt, hogy a jelentkezését megelőzően is már rendelkezett ismeretekkel a pénzügyőri hivatásról.

E vizsgálatnak nem volt célja, hogy a pénzügyőri pályára jelentkező tisztjelöltek választását motiváló tényezőket a teljesség igényével feltárja, ugyanakkor részben e kérdésre is kitért. Arra a kérdésre, hogy „*Miért választotta a pénzügyőri hivatásra felkészítő szakirányt?*”¹⁸⁴ a többség (n=27) úgy nyilatkozott, hogy mindenképp pénzügyőrként szeretett volna a későbbiekben szolgálni. A másik jelentős motiváló tényezőt a pályaválasztásban, a szülők, rokonok javaslatai adták. Ezt a választ 19 fő adta.

Érdeklődésre tarthat számot azoknak a személyeknek a válasza, akik szerint a pénzügyőr tisztjelölti állományba kerülésük egyáltalán nem tudatos választás eredménye, és arra még a középiskola utolsó évében sem készültek. E csoport tagjainak fele válaszolta azt, hogy nem voltak előzetes ismeretei e hivatásról, így semmilyen különösebb oka nincs annak,

¹⁸³ Vö.: A metafizika karriertörténeti elemzésével Nietzsche gondolkodásában: „...csak a megismerés eredetének tisztázásával kezdődhet, mert a tét a megismerés érvényessége...” in: BALASSA Bence: *Gott ist tot – A metafizika mint fenomen – krízis és ellenmozgás*. In: Kellék, filozófiai folyóirat. 55. szám, 2016. Kolozsvár-Nagyvárad-Szeged. 218.

¹⁸⁴ A vizsgálat során arra a kérdésre, hogy „*Miért választotta a pénzügyőri hivatásra felkészítő szakirányt?*” – tekintve, hogy nem feltétlen egyetlen körülmény hatására történt a választás – több válasz is adható volt. Az e kérdésre adott válaszok száma ezért eltér a mintában szereplő személyek számától.

hogy a pénzügyőri hivatásra felkészítő szakirányokat választotta. A három válaszadó közül egy személy vélhetően mégis csak rendelkezhetett némi információval a pénzügyőrök által gyakorolt tevékenységről, ugyanis válaszát a következővel egészítette ki: *„Nem akartam rendőr lenni, de nyomozó igen.”* Míg a következő válaszból pedig egyértelműen arra lehet következtetni, hogy a pályaválasztás idején a hivatással szemben fennálló bizonytalanság, a pályára lépést követően változhat: *„Előzetesen volt olyan elképzelésem, hogy a matematika iránt való érdeklődésemet tudom majd kamatoztatni. Bár ez a hipotézis hamar elűszott, már rájöttem, így kellett történnie, jelenlegi képzésem befejezése után pénzügy és számvitel szakon, levelező munkarendben fogok tanulni (ez volt az első szak amit megjelöltem). Utólag már látom a két pálya igen közel áll egymáshoz így a szervezeten belül biztosan meg fogom találni szívemhez és érdeklődésemhez legközelebb álló helyet.”*

Az összes válaszadó mindössze 9,2%-a (n=5) állította azt, hogy a pályaválasztáskor eredetileg más tudományterületre, vagy a rendészeti felsőoktatási képzésen belül más szakirányra szeretett volna bejutni, de felvételi pontjai alapján a pénzügyőri tisztképzést folytató szakirányokra nyert felvételt.

Olteanu pályaválasztással kapcsolatos publikációjában – különböző kutatási eredményeket feldolgozva – rávilágított arra, hogy a szülők részvétele, illetve bevonása a pályaválasztási folyamatba pozitív eredményekkel jár.¹⁸⁵ Továbbá, ahogy azt Steinberg és munkatársai kutatásukban bizonyították, maga a szülői stílus is egyértelműen hatást képes gyakorolni a pályaválasztási tevékenységre.¹⁸⁶

A fenti megállapítások napjainkban, a rendészeti pályára történő jelentkezés alkalmával is helytállónak tekinthetők, amelyet e vizsgálat is igazolni látszik. Függetlenül ugyanis attól, hogy melyik rendészeti szerv tisztjelölti állományába kívánt elsőként bejutni, a vizsgálatban résztvevők 22 esetben jelölték meg az NKE RTK-ra történő jelentkezés egyik, vagy kizárólagos¹⁸⁷ motiváló tényezőjeként a szülők, illetve rokonok javaslatát. Ennél többször csupán egy motiváló faktort emeltek ki a válaszadók, és pedig a saját kizárólagos elhatározást.¹⁸⁸

¹⁸⁵ OLTEANU Lucián Líviusz: *A pályaválasztás rendszerelméleti nézőpontból*. In: Iskolakultúra, 25 (9) pp. 45-55., 2015., 51.

¹⁸⁶ STEINBERG, Laurence – LAMBORN, Susie D. – DARLING, Nancy – MOUNTS, Nina S. – DORNBUSCH, Sanford M.: *Over-Time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families*. In: Child Development, 1994/65, pp. 754-770., 1994., 766.

¹⁸⁷ A vizsgálat során arra a kérdésre, hogy „Az NKE RTK-ra történő jelentkezése során elsősorban milyen tényezők motiválták?” – tekintve, hogy nem feltétlen egyetlen körülmény hatására történt a választás – több válasz is adható volt. Az e kérdésre adott válaszok száma ezért eltér a mintában szereplő személyek számától.

¹⁸⁸ A kérdőívben szereplő, saját kizárólagos elhatározást kifejező választás szó szerinti megfogalmazása: *„Én gondoltam azt, hogy mindenképp hivatásosként szeretnék dolgozni a jövőben.”*

Még e felmérést megelőzően, jóval korábban kialakult bennem az az előzetes feltételezés, miszerint a rendészeti felsőoktatásra jelentkezők többségi jellemzője, hogy azok közvetlen környezetében élnek olyan személyek, akik hivatásos szolgálati jogviszonyban állnak. Illetve – ez utóbbival szoros összefüggésben –, hogy e személyek pályaválasztását leginkább a hivatásosként szolgáló szülők, rokonok javaslatai motiválják.

A vizsgálat eredményei – amely a rendészet teljes spektrumára nem, kizárólag a pénzügyőr tisztjelöltekre terjed ki – azt mutatják, hogy e hipotézis nem megalapozott. A válaszadók mindössze 38,9%-ának közvetlen környezetében található hivatalos szolgálati viszonyban álló hozzátartozó. Közel kétharmaduk (61,1%) esetében ugyanakkor ez nincs így. Az tehát, hogy a rendészeti felsőoktatásra jelentkező többségi jellemzője lenne a közvetlen környezetben élő hivatásos családtag, rokon, a pénzügyőr tisztjelöltek esetében kétségtelenül nem igaz.

A másik hipotetikus gondolat, miszerint a szülők, rokonok befolyása azoknál az egyéneknél a legjellemzőbb, akiknek környezetében hivatásos szolgálati jogviszonyban álló hozzátartozó található, e vizsgálat eredményei szerint szintén megalapozatlan.

Azon tisztjelölteknél, akik a rendészeti pályaválasztást motiváló főbb tényezők között megemlítették a szülők, rokonok tanácsait, nem volt általánosan jellemző, hogy környezetükben hivatásos szolgálatot teljesítő hozzátartozó volna. Az ilyen választ adó személyeknek (n=22), mindössze 40,9 %-a (n=9) környezetében él ilyen személy. A többségre, 59,1%-ukra (n=13) ugyanakkor ez nem volt jellemző. A pénzügyőr tisztjelöltek vonatkozásában tehát a fenti hipotézisek egyike sem nyert igazolást.

A szülők, rokonok javaslatain túl, a rendészeti hivatás megválasztását befolyásoló tényezők között fontos kiemelni továbbá, az elmúlt évek felvételi pontszámaira alapozott biztosnak vélt bejutás reményét. A válaszadók 13 esetben állították azt, hogy az NKE RTK-ra történő jelentkezésüket az (is) motiválta, miszerint: *„az elmúlt évek felvételi ponthatárai alapján esélyesnek tartottam, hogy felvételt nyerek.”*¹⁸⁹

Schüttler 1983-as doktori disszertációjában a következőket jegyzi meg: *„az iskola, illetve a pályaválasztási szándékokra ható tényezők vizsgálata feltárta, hogy mind az iskola, mind a pályaválasztást a legszorosabban a tanulmányi eredmények határozzák meg. Az egyes iskolatípusok illetve pályaszintek felé irányulás szelekciójában a tanulmányi átlag játsza a*

¹⁸⁹ A kérdőívben szereplő szó szerinti válasz

legdöntőbb szerepet.”¹⁹⁰ A pénzügyőr tisztjelöltek válaszai alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy e megállapítás – harmincöt év elteltével – mind a mai napig megállja a helyét.

Összegzés

Az eredmények alapján összegzésként megállapíthatjuk, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek pályaválasztását alapvetően nem ad hoc jellegű (pl. előre nem tervezett, nem tudatos), vagy rajtuk kívül álló körülmények (pl. felvételi pontszámok) determinálják. E vizsgálat szempontjából neuralgikus kérdésre adható válasz tehát az, hogy nem az alkalom szüli a pénzügyőr tisztjelöltet.

A másik felmerülő kérdésre adott válasz, miszerint e területen milyen különbségek fedezhetők fel az első, illetve második évfolyamon tisztjelölti szolgálati jogviszonyban álló személyek között, a következők szerint foglалható össze (*lásd 3. számú ábra*).

Az alábbi táblázatban hét különböző szempont alapján kerültek összehasonlításra a vizsgálatban résztvevő első- illetve második évfolyamos pénzügyőr tisztjelölti állomány. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy e szempontok alapján a két évfolyam állománya tekintetében alapvetően nincs szignifikáns különbség. Mindössze kettő szempont volt, ahol a két állomány között egyértelmű, illetve meghatározónak tekinthető eltérés rajzolódott ki.

A válaszok alapján úgy tűnik, az első évfolyamos tisztjelöltek között jellemzőbb volt, hogy a pályaválasztást megelőzően is rendelkeztek már pontos információkkal a pénzügyőri hivatásról, illetve központi bevételi hatóság tevékenységéről. E különbség okaként feltételezhetnénk, hogy az első évfolyamos tisztjelöltek esetében jellemzőbb az, hogy azok közvetlen környezetében találhatók olyan hivatásos szolgálati jogviszonyban dolgozó személyek, akiktől a tisztjelölt szervezetről, a pénzügyőri hivatásról információhoz juthatott. Mindezt ugyanakkor cáfolja az a tény, hogy e jellemzőben a két állomány között szinte egyáltalán nincs különbség. Az első éves tisztjelölti állomány körében ilyen hozzátartozó ugyanis 39,2%-uk esetében található, míg a második évfolyamon ez az esetek 38,4%-ban tapasztalható. A különbség tehát egyáltalán nem szignifikáns. Mint ahogy abban sincs meghatározó különbség, hogy a tisztjelöltek környezetében élő, hivatásos szolgálati

¹⁹⁰ SCHÜTTLER Tamás: *A pályaválasztás indítékainak vizsgálata*. Doktori disszertáció (Szegedi Tudományegyetem) Kézirat, Szeged, 1983., 100.

jogviszonyban álló hozzátartozók között milyen arányban található a Nemzeti Adó- és Vámhivatal állományába tartozó pénzügyőr.¹⁹¹

A két állomány között különbséget képező másik szempontot a hivatásos pálya megválasztásának véletlenszerűsége adja. A második évfolyamon hat esetben válaszolták azt, hogy a hivatásos pályára lépés nem egy tudatos, előre eltervezett lépés eredménye. Az első évfolyam válaszadói között ilyen személy ugyanakkor egyáltalán nem szerepel.

ÖSSZEHASONLÍTÁSI SZEMPONTOK	VÁLASZADÓK SZÁMA AZ ELSŐ ÉVFOLYAMON	VÁLASZADÓK SZÁMA A MÁSODIK ÉVFOLYAMON
1. Az NKE-n kívül más képzési területet is megjelölt.	12	16
2. Az NKE más karára is jelentkezett, az RTK mellett.	3	4
3. Más rendészeti szerv számára felkészítő szakirányokra is jelentkezett.	21	18
4. A jelentkezés során első helyen jelölte meg a pénzügyőri szakirányok valamelyikét.	20	22
5. A felvételi eljárást megelőzően is rendelkezett ismerettel a pénzügyőri hivatásról.	11	5
6. A jelentkezés évében döntötte el, hogy hivatásos szeretne lenni.	6	8
7. Állítása szerint a hivatásos pálya kiválasztása nem volt tudatos döntés.	0	6

3. ábra Összehasonlító táblázat az első- és a másodévfolyamos tisztjelölti állományra
vonatkozóan
(szerző saját szerkesztése)

Az azonban még mindig kérdés marad, hogy a jelentkezők tisztában vannak-e a hivatásos lét irányába vezető út – a tisztjelölti élet – erőpróbaival, így a Rendészettudományi Karon folyó képzés, rendészeti felkészítés tartalmával.¹⁹²

¹⁹¹ A tisztjelöltek közvetlen környezetében található, hivatásos szolgálati jogviszonyban álló hozzátartozók többsége a rendőrség állományába tartozik (16 esetben), míg a továbbiak a NAV (8 esetben), az OKF (2 esetben), a Büntetés-végrehajtási Országos Szervezete (2 esetben), illetve a Honvédség (4 esetben) kötelékében teljesítenek szolgálatot.

Az alkalom tehát szülhet tolvajt, s miként Rákai fogalmaz, szülhet kritikust.¹⁹³ Olybá tűnik ugyanakkor, hogy a pénzügyőr tisztjelöltté válást – jellemzően – a céltudatos, tervszerű választás jellemzi. Esetükben az alkalmosság nem meghatározó, amely a szakmai elhivatottság, a pályára történő hatékony felkészülés tekintetében mindenképp elengedhetetlen.

A tudatos pályaválasztást ugyanakkor továbbra is beárnyékolja az előzetes informáltság hiánya. Ezen a területen tehát szükséges volna további fejlesztésekre, illetve az eddigi „toborzási” konstrukció alakítására a képzési intézmény, valamint a központi bevételi hatóság részéről.

Úgy vélem, a jövőben fontos volna mélyrehatóbb és szerteágazóbb módon vizsgálni továbbá a pénzügyőri pályára lépő tisztjelöltek motivációs bázisát. Ezek tükrében ugyanis nem csak a hivatásválasztást segítő-, hanem a pályán tartást lehetővé tevő stratégiák is fejleszthetők volnának. Ez utóbbi pedig épp olyan fontos kell, hogy legyen a rendészeti szerv, valamint a rendészeti felsőoktatásért felelős intézmény számára, mint a pályaválasztás mozzanata.

Felhasznált irodalom

- [1] BABBIE, Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest, 2008.
- [2] BACSÓ Béla: „*Herkules válaszüton (akarat és döntés)*”. In. Laczkó Sándor (szerk.): *Lábjegyzetek Platónhoz 9. – Az akarat*. Pro Philosophia Szegedi Alapítvány – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó, Szeged, 2011. pp. 11-19.
- [3] BALASSA Bence: *Egy dicstelen történet – A dehumanizáció karrierje a XX. században*. In: *Polgári szemle* 13 (1-3), 2017.
- [4] BALASSA Bence: *Gott ist tot – A metafizika mint fenomén – krízis és ellenmozgás*. In. Kellék, filozófiai folyóirat. 55. szám, Kolozsvár-Nagyvárad-Szeged, 2016.
- [5] BÁRDOSI Vilmos – KISS Gábor: *Közmondások. 300 magyar közmondás és szójárás betűrendes értelmező dióhéjszótára*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2005.
- [6] FEJÉR Noémi: *Áttekintés a pályaaorientáció témakörében megjelent bibliográfiáról*. Életpálya-tanácsadás, 2 (5-6) 2010.

¹⁹² SZABÓ Andrea: *Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája*. In: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. pp. 608-609.

¹⁹³ RÁKAI Orsolya: *Uszályok, viszályok, muszájok*. In. BUKSZ, 17 (3) pp. 210-219., 2005., 210.

- [7] HEGYI-HALMOS Nóra: *Az iskolai pályaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben. A pedagógusok vélekedései a pályaorientáció iskolai szerepéről a gimnáziumokban.* Disszertáció, Kézirat, Budapest, Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem, 2016
- [8] KUTOR Eszter: *Közhelyszótár.* In. Iskolakultúra, 15 (5) pp. 130-133., 2005.
- [9] MAGASVÁRI Adrienn: *"Pénzügyőrt keresünk... De milyen legyen?" Az EU vámügyi kompetencia-keretrendszer.* Magyar Rendészet, 16 (3) 2016.
- [10] RÁKAI Orsolya: *Uszályok, viszályok, muszájok.* In. BUKSZ, 17 (3) pp. 210-219., 2005
- [11] SCHÜTTLER Tamás: *A pályaválasztás indítékainak vizsgálata.* Doktori disszertáció (Szegedi Tudományegyetem) Kézirat, Szeged, 1983.
- [12] STEINBERG, Laurence – LAMBORN, Susie D. – DARLING, Nancy – MOUNTS, Nina S. – DORNBUSCH, Sanford M.: *Over-Time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families.* In. Child Development, 1994/65, pp. 754-770., 1994.
- [13] SZABÓ Andrea: *Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája.* In: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére.* Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. pp. 608-609.
- [14] SZENTES Erzsébet: *A pályaszocializáció felsőoktatási lehetőségeinek vizsgálata.* Disszertáció, Kézirat, Eger, Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Doktori Iskola, 2016.
- [15] SZILÁGYI Klára: *A fiatalok és felnőttek pályaorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlesztésének lehetőségei.* Budapest, Nemzeti Felnőttképzési Intézet, 2015.
- [16] OLTEANU Lucián Líviusz: *A pályaválasztás rendszerelméleti nézőpontból.* In. Iskolakultúra, 25 (9) pp. 45-55., 2015.

